

Regeringens proposition

1993/94:244

Utbildning för fredsbevarande verksamhet

Prop.
1993/94:244

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 14 april 1994

Carl Bildt

Anders Björck
(Försvarsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny lag om utbildning för fredsbevarande verksamhet. Förslaget innebär att regeringen bemyndigas att sända väpnad styrka utomlands för att delta i övningar och annan utbildning för fredsbevarande verksamhet inom ramen för internationellt samarbete. Vidare slås det fast att den som inte är anställd i Försvarsmakten och som skall delta i utbildning för fredsbevarande verksamhet inom ramen för internationellt samarbete - i Sverige eller utomlands - skall ha samtyckt till detta. Värnpliktiga, kvinnor som fullgör militär grundutbildning och tjänstepliktig hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. skall när de deltar i utbildning för fredsbevarande verksamhet anses fullgöra den utbildning som de annars skulle ha genomgått.

Den nu föreslagna lagen innebär ingen förändring vad avser regeringens möjlighet att sända en väpnad styrka utomlands för deltagande i fredsbevarande verksamhet enligt lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1994.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Förslag till lag om utbildning för fredsbevarande verksamhet	4
3	Ärendet och dess beredning	5
4	Formella förutsättningar	6
5	Deltagande i utbildning för fredsbevarande verksamhet	7
6	Författningskommentar	10
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 april 1994	12

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till
lag om utbildning för fredsbevarande verksamhet.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

2 Förslag till lag om utbildning för fredsbevarande verksamhet

Prop. 1993/94:244

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Regeringen får sända en väpnad styrka utomlands för att delta i utbildning för fredsbevarande verksamhet inom ramen för internationellt samarbete.

2 § Den som i Sverige eller utomlands skall delta i utbildning för fredsbevarande verksamhet inom ramen för internationellt samarbete och som inte är anställd i Försvarsmakten skall ha samtyckt till att delta i utbildningen.

3 § Om en värnpliktig under sin grundutbildning enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen (1941:967) deltar i utbildning för fredsbevarande verksamhet, skall han även under denna utbildning anses fullgöra grundutbildningen. Detsamma skall gälla för en kvinna som deltar i utbildning för fredsbevarande verksamhet under den tid då hon fullgör grundutbildning enligt lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor.

En värnpliktig som i andra fall än som sägs i första stycket deltar i utbildning för fredsbevarande verksamhet skall anses fullgöra repetitionsutbildning enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen.

Den som är tjänstepliktig enligt lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. skall när han eller hon deltar i utbildning för fredsbevarande verksamhet anses fullgöra sådan utbildning som sägs i 6 § den lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

Vid sitt toppmöte den 10 - 11 januari 1994 inbjöd North Atlantic Treaty Organisation (NATO) till en ny form av samarbete inom ramen för initiativet Partnerskap för fred (Partnership for Peace - PFP). Inbjudan riktades till deltagarländerna i North Atlantic Cooperation Council (NACC) och till andra stater, som deltar i Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK) och som "kan och vill bidra till programmet". Därmed menas främst Sverige, Finland och Österrike som, utan att vara medlemmar i NACC, medverkat i dess arbete att utveckla den fredsbevarande verksamheten.

Regeringen har ställt sig positiv till NATO-staternas inbjudan och anser att PFP kan utgöra ett viktigt steg mot en ny fredsordning för Europa. Regeringen har i en skrivelse till riksdagen den 24 mars 1994 (skr. 1993/94:207) närmare redogjort för PFP-samarbetets innehåll. För ytterligare information om PFP och den svenska medverkan hänvisas till denna skrivelse.

Som framgår av skrivelsen är gemensamma övningar med trupp från flera partnerstater, där uppträdande under fredsbevarande verksamhet övas, ett viktigt inslag i PFP-samarbetet. Sverige bör ha möjlighet att delta i dessa övningar. En första övning kan komma att genomföras hösten 1994. Som framgår av regeringens skrivelse till riksdagen saknas för närvarande rättslig grund för regeringen att sända svensk trupp utomlands för deltagande i sådan övning. Regeringen föreslår därför i denna proposition en lag som ger regeringen möjlighet att fatta sådana beslut. Samtidigt behandlas frågan om vad som skall gälla för den personal som skall delta i övningar och annan utbildning för fredsbevarande verksamhet.

Underhand har yttrande inhämtats från Försvarsmaktens organisationsmyndighet, Värnpliktsverket, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Officerarnas Riksförbund, Statsanställdas Förbund, Försvarets Civila Tjänstemannaförbund och Sveriges centrala värnpliktsråd.

Lagrådets hörande

Som framgått av det föregående kan en första övning inom ramen för PFP-samarbetet beräknas äga rum redan i höst. Ärendet bör av det skälet behandlas av innevarande riksmöte. Förslaget är därför av så brådskande beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Yttrande från Lagrådet har därför inte inhämtats.

Enligt 10 kap. 9 § första stycket regeringsformen får regeringen sätta in försvarsmakten eller en del därav vid väpnade angrepp mot riket. I övrigt får svensk väpnad styrka sättas in i strid eller sändas till ett annat land endast om riksdagen medger det (första punkten), om det är medgivet i lag som anger förutsättningarna för åtgärden (andra punkten) eller om en skyldighet att vidta åtgärden följer av internationell överenskommelse eller förpliktelse som riksdagen har godkänt (tredje punkten).

Enligt lagen (1992:1153) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands finns möjlighet för regeringen att efter begäran av FN eller efter beslut som fattats av ESK ställa en väpnad styrka till förfogande för fredsbevarande verksamhet utomlands.

Vidare anges att den personal som ingår i en väpnad styrka som används för fredsbevarande verksamhet utomlands skall anställas särskilt för detta ändamål i en utlandsstyrka inom försvarsmakten. Högst tretusen personer ur utlandsstyrkan får samtidigt tjänstgöra utomlands i väpnad tjänst.

Genom lagen regleras således det enligt 10 kap. 9 § första stycket 2 regeringsformen delegeringsbara området i fråga om insättande av väpnad styrka utomlands.

Närmare bestämmelser om hur utlandsstyrkan skall organiseras, personalens ställning och tjänstgöring m.m. finns i förordningen (1984:309) om utlandsstyrkan inom försvarsmakten.

Av förordningen framgår bl.a. att Överbefälhavaren eller på Överbefälhavarens uppdrag Chefen för armén rekryterar, organiserar och utbildar utlandsstyrkan samt att den som anställts i utlandsstyrkan är skyldig att tjänstgöra utomlands. Från och med den 1 juli 1994 övertas dessa uppgifter av den nya myndigheten Försvarsmakten.

Anställda i utlandsstyrkan är under den tid då de tjänstgör utomlands underkastade disciplinsystemet för krigsmän enligt 2 § lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m.

Bestämmelser om förmåner till utlandsstyrkans personal finns i förordningen (FFS 1984:31) om förmåner till anställd i utlandsstyrkan inom försvarsmakten.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att sända väpnad styrka utomlands för att - inom ramen för internationellt samarbete - delta i utbildning för fredsbevarande verksamhet. Den som inte är anställd i Försvarsmakten skall inte kunna tvingas att inom ramen för internationellt samarbete delta i utbildning för fredsbevarande verksamhet i Sverige eller utomlands utan skall ha samtyckt särskilt till detta. Sådan personal skall när den deltar i utbildning för fredsbevarande verksamhet anses fullgöra den tjänstgöring som åligger denna personal på grund av annan lag.

De hörda organen: Statsanställdas Förbund har förklarat sig stå helt bakom inriktningen av PFP men har ansett att deltagande i denna typ av övningsverksamhet ligger utanför de skyldigheter som i dag gäller i anställningsavtal. Övriga hörda organ har inte haft något att erinra mot regeringens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Ett prioriterat område för svenskt deltagande inom ramen för PFP är att medverka till utvecklingen av den fredsbevarande verksamheten.

En förutsättning för att Sverige skall kunna bidra till en förbättring av den fredsbevarande verksamheten är att svensk trupp kan delta i gemensamma övningar och annan utbildning tillsammans med andra partnerstater i syfte att utveckla bl.a. formerna för ledning, taktik och logistik i internationella fredsbevarande insatser.

Sådan utbildning bidrar till att skapa förutsättningar för ett effektivt gemensamt uppträdande som stärker insatserna då gemensamma fredsbevarande operationer, beslutade av FN eller ESK, skall genomföras.

Deltagandet gör det också möjligt att hålla fortsatt hög kompetens i den omfattande kursverksamhet avseende fredsbevarande verksamhet som Sverige inbjuder utländska officerare till.

För att ett svenskt deltagande i övningar och annan utbildning utomlands för fredsbevarande verksamhet skall kunna komma till stånd utan att riksdagen skall behöva höras vid varje tillfälle när frågan om övningsverksamhet aktualiseras, bör möjlighet öppnas för regeringen att besluta att sända svensk väpnad styrka utomlands för att delta i sådan utbildning.

Övningar är planerade att genomföras årligen inom ramen för PFP med trupp från partnerstaterna. Omfattningen av dessa övningar är svår att förutse, men bedöms omfatta cirka en brigad eller motsvarande marina styrkor eller flygvapenstyrkor. I ett inledande skede avses mer begränsad utbildning genomföras. Värdskapet för utbildningarna kommer att växla mellan partnerstaterna. En första övning kan - som redan nämnts - komma att äga rum redan under hösten 1994. Deltagande stater kommer också att medverka i planering och utvärdering av dessa övningar. Från svensk sida planeras deltagande med förband av högst bataljons storlek.

Regleringen av vad som gäller för utländsk väpnad styrkas tillträde till svenskt territorium finns i förordningar. Sålunda regleras t.ex. tillträdet för utländska statsfartyg, statsluftfartyg och militära fordon i tillträdesförordningen (1992:118). Det blir regeringens sak att utfärda föreskrifter för utländsk väpnad styrkas tillträde till Sverige för att delta i utbildning för fredsbevarande verksamhet.

Värnpliktiga är enligt 3 § värnpliktslagen (1941:967) skyldiga att fullgöra värnpliktsutbildning. I värnpliktsutbildningen ingår såväl grundutbildning som repetitionsutbildning. Deltagande i utbildning för fredsbevarande verksamhet som äger rum inom ramen för internationellt samarbete är emellertid inte primärt att betrakta som ett led i utbildningen av de värnpliktiga för krigsbefattningar i det svenska försvaret. En värnpliktig kan därför inte med stöd av värnpliktslagen anses skyldig att delta i sådan utbildning - vare sig i Sverige eller utomlands - utan att han först samtyckt till detta. Att deltagandet skall vara frivilligt är också lämpligt med hänsyn till att utbildningen är ett led i förberedelserna inför senare medverkan i utlandsstyrkan för fredsbevarande verksamhet, där deltagandet grundas på anställning. En värnpliktig som i denna egenskap deltar i utbildning för fredsbevarande verksamhet bör dock ha rätt att tillgodoräkna sig denna tjänstgöringstid som fullgjord värnpliktsutbildning. Även i övrigt bör samma regler gälla för honom som under tjänstgöring enligt värnpliktslagen. Om utbildningen äger rum i samband med den värnpliktiges grundutbildning, bör han även under utbildningen för fredsbevarande verksamhet anses fullgöra grundutbildning. Annars bör han under denna utbildning anses fullgöra repetitionsutbildning.

Även för den som är tjänstepliktig enligt lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. kan det bli aktuellt att delta i utbildning för fredsbevarande verksamhet. Inte heller sådan personal bör kunna beordras att delta. Precis som värnpliktig personal bör denna tjänstepliktiga personal när den i denna egenskap deltar i utbildning för fredsbevarande verksamhet anses fullgöra sin tjänsteplikt.

Kvinnor som fullgör grundutbildning enligt lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor kan också komma i fråga för

frivilligt deltagande i utbildning för fredsbevarande verksamhet. På samma sätt som värnpliktiga bör de då anses fullgöra grundutbildning. Prop. 1993/94:244

Vad gäller Försvarsmaktens anställda personal finns inget hinder att ålägga deltagande i utbildning för fredsbevarande verksamhet. Det får anses ingå i arbetsuppgifterna för de personalkategorier som kan bli aktuella för deltagande i sådan utbildning att medverka i utbildningen. Detta gäller såväl militär som civil personal och oavsett om utbildningen äger rum i Sverige eller utomlands.

I förslaget till ny lag anges de nu behandlade förutsättningarna för utbildning för fredsbevarande verksamhet inom ramen för internationellt samarbete.

De nya tjänstgöringsbetingelserna för värnpliktiga, kvinnor som fullgör militär grundutbildning, tjänstepliktig hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. är i princip inte sådana att de motiverar några ändringar av förmånerna. I fråga om den anställda personalen i Försvarsmakten är det arbetsgivaren och personalorganisationerna som skall avgöra om verksamheten bör medföra ändringar i gällande kollektivavtal om löne- och anställningsvillkor.

Lagen om utbildning för fredsbevarande verksamhet

1 §

I denna paragraf finns ett bemyndigande för regeringen att sända en väpnad styrka utomlands för att delta i utbildning för fredsbevarande verksamhet inom ramen för internationellt samarbete. På samma sätt som bemyndigandet i lagen om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands är det här fråga om en reglering av det delegeringsbara området i 10 kap. 9 § första stycket 2 regeringsformen. Såsom framgår av lagtexten omfattar bemyndigandet endast utbildning för fredsbevarande verksamhet. Regeringens möjligheter att sända väpnad styrka utomlands för att delta i fredsbevarande verksamhet regleras inte här utan i lagen om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands. I begreppet utbildning innefattas även övningar.

2 §

Som har framgått av avsnitt 5 skall värnpliktiga, kvinnor som genomgår militär grundutbildning och de som är tjänstepliktiga enligt lagen om tjänstepliktiga för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. inte kunna beordras att delta i utbildning för fredsbevarande verksamhet inom ramen för internationellt samarbete. I denna paragraf har därför tagits in en bestämmelse om att den som inte är anställd i Försvarsmakten skall samtycka till att delta i sådan utbildning. Detta gäller oavsett om utbildningen skall äga rum i Sverige eller utomlands.

Den anställda personalen är däremot - inom ramen för sina anställningsavtal - skyldig att delta i övningar och annan utbildning för fredsbevarande verksamhet.

Avsikten är självfallet att de som utbildats för fredsbevarande verksamhet skall kunna rekryteras för tjänstgöring i väpnad tjänst för sådan verksamhet utomlands. Som framgår av lagen om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands skall de dock då anställas särskilt för denna uppgift.

3 §

Till skillnad från vad som gäller vid fredsbevarande verksamhet enligt lagen om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands skall den som skall delta i utbildning för fredsbevarande verksamhet inte anställas särskilt för detta. För den anställda personalen gäller deras anställningsavtal, medan värnpliktiga under grundutbildning och kvinnor som genomgår militär grundutbildning - enligt vad som sägs i *första stycket* - skall

anses fullgöra grundutbildning, oavsett om utbildningen för fredsbevarande verksamhet äger rum i Sverige eller utomlands.

Enligt *andra stycket* skall en värnpliktig som i denna egenskap deltar i utbildning för fredsbevarande verksamhet under den tid när han inte fullgör grundutbildning anses fullgöra repetitionsutbildning.

Att denna personal skall anses fullgöra grund- eller repetitionsutbildning innebär att tjänstgöringstiden skall tillgodoräknas som fullgjord utbildning, att de skall ha värnpliktsförmåner, att disciplinansvarsreglerna enligt lagen om disciplinansvar för krigsmän, m.m. gäller för dem samt att även i övrigt samma regler som gäller vid respektive form av tjänstgöring skall gälla.

På motsvarande sätt skall - som framgår av *tredje stycket* - den som är tjänstepliktig enligt lagen om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. få tillgodoräkna sig tjänstgöringen som utbildning enligt 6 § i den lagen, få sina vanliga förmåner och vara krigsman enligt lagen om disciplinansvar för krigsmän.

Som framgår av paragrafens lydelse gäller den endast när någon i sin egenskap av värnpliktig, kvinna under grundutbildning eller tjänstepliktig hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. fullgör utbildning för fredsbevarande verksamhet. Bestämmelsen har således inte avseende på personal som anställts i utlandsstyrkan för fredsbevarande verksamhet. För sådan personal gäller andra regler vid utbildning som äger rum inför en fredsbevarande insats.

Försvarsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 april 1994

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden
B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson,
Svensson, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Unckel,
P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Björck

Regeringen beslutar proposition 1993/94:244 Utbildning för
fredsbevarande verksamhet